

MULTINACIONÁLIS ÉRDEKEK A BRÜSSZELI ENERGIAPOLITIKA MÖGÖTT

Állam az árampiacon

A magyar energiapolitika rendre heves ellenkezést vált ki brüsszeli és ellenzéki körökben. A támadások háttérében ismételt piacfoglалásra készülő világcégeket találunk. Az eredményt Magyarország elmúlt évtizedes gazdaságtörténetéből már ismerjük: elszálló díjak, elmaradó fejlesztések és a még napjainkban is megfigyelhető kapacitáshiány.

Mára kampánytémává silányult az ország energiaellátása, noha néhány évvel ezelőtt még úgy tűnt, e területen is megegyezés van a pártok között, éppen úgy, mint az olimpia ügyében. Most a paksi bővítés került az ellenzék és a civilnek mondott NGO-k célkeresztjébe. A kormányoldal és a mérnökök a bővítés szükségessége, gazdasági, társadalmi előnyei mellett érvelnek. Ezzel szemben az ellenzők arról igyekeznek meggyőzni a közvéleményt, hogy Magyarországnak Paks bővítése helyett át kellene állnia a zöldenergiára, az ehhez szükséges hálózatok kiépítésére, valamint a háztartások energiatakarékos működtetésére kellene pénzt áldoznia. Az ellenzéki pártok mindezt megfeyjelik azzal, hogy igyekeznek tömeghisztériát kelteni az orosz szerepvállalás ellen. Arról azonban hallgatnak, miféle érdekek munkálnak a háttérben. Pedig érdekes tanulságokkal jár, ha az ember átvizsgálja, mi történt energiaügyben az 1990 óta eltelt 26 évben.

Lenullázott tervek

A mai helyzet gyökereit a rendszerváltoztatást kísérő privatizációban kell keresni, állítja *dr. Járosi Márton*, az Energiapolitika 2000 Társulat elnöke, aki az MVM vezérigazgató-helyettese volt a 90-es évek elején. Mint mondta, az energiapolitikát még a szocializmus évtizedei alatt is az vezérelte, hogy az államnak garantálnia kellett a folyamatos, biztonságos és mindenki számára megfizethető ellátást, a lehető legkisebb költség elvének érvényesítése mellett. Ezt a célt szolgálta a meglévő erőművek megújításának, valamint az alaphálózat fejlesztésének programja. Az akkori tervek tartalmazták azt is, milyen új erőműveket kell építeni, hogy az energiaellátás biztonsága hosszú távon is fenntartható legyen.

A KISZ KB-ból egyenesen a vagyonügynökség élére repített *Csepi Lajos* irányításával levezényelt, az úgynevezett véleményformáló liberális értelmiség

éljenzése mellett lezajlott privatizáció azonban e terveket lenullázta. A magyar erőművek Paks kivételével német és francia cégek tulajdonába kerültek. Egyedül a Mátrai Erőműben maradt 25 százalékos állami tulajdon. A szerződéseket pedig úgy kötötték meg, hogy a külföldi cégeknek nem kellett ellátási kötelezettséget vállalniuk, az állam legalább nyolcszázalékos profitot garantált számukra, és mert fejlesztési kötelezettségük sem volt, semmi nem szabott gátat annak, hogy a hasznot teljes egészében kivigyék az országból.

Az áramárak rövid idő alatt az egekbe szöktek, a garantált nyolcszázalékos profit rövid idő alatt az erőműveknél 20-25, míg a szintén privatizált áramszolgáltatók esetében 15-16 százalékra nőtt. Így százmilliárdokat szivattyúzhattak ki a zsebünkéből, és elmondhattuk: mi fizetjük Berlin és Párizs díszkivilágítását is. A privatizátorok annyira nem figyeltek a magyar érdekekre, hogy például a korábbi fejlesztési tervekben megvalósult, világbanki kölcsönből fejlesztett kelenföldi gázturbinás erőművet úgy adták el, hogy a kölcsöntörlesztés továbbra is a magyar államot terhelte.

A privatizációnak áldozatul esett az energetikai gépgyártó ipar is – mondja Járosi Márton. – Egyebek mellett felszámolták a gőzturbina- és turbógenerátor-gyártást, megszűnt a kazángyártás, felszámolták, illetve privatizálták a hazai tervező és a tudományos háttérrel adó kutató intézeteket.

Szerencsére a többszöri szocialista-liberális magánosítás nem sikerült teljesen, így a paksi atomerőmű, az országos alaphálózat, valamint a villamos rendszert irányító központi teherelosztó, (a mai Mavir) továbbra is hazai kézben maradtak. Járosi Márton szerint ezeken a területeken nem maradtak el a folyamatos fejlesztések. Növelték az atomerőmű biztonságát, fejlesztették az országos alaphálózatot, korszerűsítették a rendszerirányítást. Ezek a területek világviszonylatban is korszerűnek számítanak. A Budapesti Műszaki Egyetem és az MTA Központi Fizikai Kutatóintézet tudósainak köszönhetően pedig kiépült a nukleáris technológia tudományos háttér-szága, oktató bázisa.

A rendszer többi része azonban leromlott, a privatizáció és piaci liberalizáció

miatt kapacitáshiányos. Napjainkban áramszükségletünk 30 százalékát főként Ukrajnától és Lengyelországtól vásároljuk. Járosi Márton szerint azonban az import e területen olyan bizonytalan, mint a kutya vacsorája: akkor vásárolhatunk, ha az eladóknak feleslegük van.

A profit az első

A magyarországi történeket persze nem lehet megérteni azoknak a változásoknak az ismerete nélkül, amelyek meghatározták az energiapiac alakulását Európa-szerte.

– A második világháború után a legtöbb országban a nemzeti villamosenergia-társaságok feleltek a biztonságos áramellátásért. Ez a helyzet változott meg a 70-es évek végére – szögezi le Járosi Márton. – Az 1989-ben megszületett washingtoni konszenzus által meghirdetett hármas jelző, a privatizáció, dereguláció, liberalizáció pedig tovább erősítette a globális cégek pozícióit. A liberalizált villamosenergia-piacon nincs ellátási kötelezettség, az árakat pedig a piac szabályozza. A legkisebb költség elvének helyébe az elérhető legmagasabb profit lépett, ez vezérli a társaságokat, amelyek ezért nem érdekeltek a jövőbeni igények kiszolgálását szolgáló új kapacitások kiépítésében.

A változások egyik következményeként az energiapiaci szereplők mára óriási lobbierőt képviselnek az unión belül, piacfoglalási törekvéseiket pedig teljes egészében kiszolgálja az Európai Bizottság is. Legalábbis ezt mutatják például azok a csatározások, amelyek azért folynak, hogy az energiaárakat ne szabályozhassák a nemzetállamok, pusztán a kereslet-kínálat határozza meg azokat. De ennek következményének tekinthetjük a paksi bővítés előkészítését kísérő támadásokat, valamint a Déli Áramlat és a Nabucco gázvezeték megfűrészt.

Mindez azt mutatja: Magyarországnak nagyon elszántnak kell lennie ahhoz, hogy érvényesíthesse a magyar családok érdekeit, és hosszú távon eleget tegyen a biztonságos energiaellátási kötelezettségének.

A feladat óriási, figyelembe véve a külföldi tulajdonú erőművek állapotát. Mára bizonyosság, hogy kézenfekvő volt a döntés a 2000-es években, miszerint a paksi erőmű élettartamát meg kell hosszabbítani, és neki kell látni a Paks II. megépítésének. Ebben a parlamenti pártok is egyetértettek, a döntés 2009-ben meg is született. Az akkori megegyezés azonban a 2010-es kormányváltás után fokozato-

A nemzeti energiastratégia szerint az atom-szén-megújuló hármasára kell alapozni a hazai villanytermelést. Most, hogy a Paks II. atomerőmű létesítése végre sínre került, Járosi Márton szerint foglalkozni kell az ellátásbiztonság

harmadik pillérével, a szénalapú villanytermeléssel is. A német többségi tulajdonosok azonban már nem akarják fejleszteni a hazai termelés 20 százalékát adó Mátrai Erőművet, hanem eladják tulajdonrészüket. Elérkezett az

alkalom az erőmű és vele a hazai lignitvagyon vizsszaszerzésére, a szükséges fejlesztések állami megvalósítására, ha nem akarjuk elveszteni ezt az egyetlen hazai tüzelőanyagot használó, stratégiai jelentőségű erőművet. ■

san füstté vált, amikor kiderült, hogy a nyugati cégek helyett orosz beruházó jut a megbízáshoz, ráadásul a megépülő új blokkok is 100 százalékban a magyar állam tulajdonába kerülnek. Mindezek fényében a baloldalinak mondott törpepártok támadásai több mint elgondolkodtatóak.

Gáz van?

Az is nyilvánvalóvá vált, hogy Közép-Kelet-Európa földgázellátását sem lehet kizárólag a háborúba sülyedt Ukrajnán keresztül kiépített vezetékre alapozni. E probléma nem csak Magyarországot érintette, ezért Járosi Márton szerint kezdetben uniós támogatást élvezett az azerbajdzsáni gázvezetékre alapozó Nabucco gázvezeték, majd az Ukrajnát megkerülő Déli Áramlat kiépítése. Ez utóbbi a Fekete-tenger alatt, Bulgárián, Szerbián és Magyarországon keresztül jutott volna a tagországokba, enyhítve a várható energiaínséget. Az EU azonban kifarolt e beruházások mögül, sőt erős nyomást gyakorolt a Déli Áramlat-projektben szerepet vállaló tagországokra arra hivatkozva, hogy a megengedettnél nagyobb mértékben növekedne az orosz befolyás térségünkben. Az energiaellátás biztonságára hivatkozó érvek hidegen hagyták az uniós döntéshozókat. Igaz, végül legalább Paks bővítésének ügyében zöld utat adtak a magyar kormánynak.

Mára azonban nyilvánvalóvá vált: az uniós magállamok nem különösebben tartanak az orosz befolyástól. Sőt, az oroszellenes retorika és a gazdasági embargó meghirdetése ellenére – mint Járosi Márton kiemelte – az orosz GAZPROM, a német E-ON, a holland-brit Schell és az osztrák OMV között megszületett a megállapodás az Északi Áramlat II. kiépítéséről. Ez látna el orosz gázzal Németországot, megkértszerezve az eddigi mennyiséget, 110 milliárd köbméterre emelve a vezeték kapacitását.

A helyzetet a jövőben árnyalhatja az amerikai palagáz-kitermelés felfutása, az érintett cégek piacra lépése Európában cseppfolyós földgáz exportálásával. A mai helyzet azonban egyértelmű: a nagy lobbierőt képviselő nyugati cégek minden eszközt latba vetnek annak érdekében, hogy uralják piacainkat az energiaellátás területén is.

A paksi bővítést népszavazással meghívítani szándékozó ellenzék érvei között hangsúlyosak azok, amelyek szerint az ország szükségletét zöldenergiára kell alapozni. Általában figyelmen kívül hagyják azt a tényt, hogy a 2010-ben megszületett Nemzeti energiastratégia 2030 is fontos szerepet szán a megújuló energiaforrások észszerű kiépítésének. E területen valóban van hová fejlődnünk, hiszen tavaly mindössze a villamosenergia-fogyasztás 5,5 százalékát sikerült zöldenergiából nyernünk. A megtermelt mennyiségből a legnagyobb rész a biomassa, vagyis fatüzelésű erőművekből származott, a szél- és a vízi erőművek, valamint a biogázüzemek szintén kivették a részüket az energiatermelésből. Ám mint Járosi Márton felhívta rá a figyelmet, kizárólag erre az ágazatra támaszkodva hosszú távon nem lehet folyamatos és biztonságos energiaellátást elérni.

A militáns zöldek harciasságát azonban vélhetően egy további körülmény is táplálja. Mint Járosi Márton kiemelte: Németország rengeteg pénzt áldozott a megújuló energiát termelő erőművek háttérparának kiépítésére, és még többet költ a zöldenergia felhasználásának támogatására. Az állami szubvenció azonban egyre nagyobb terhet ró a német büdzsére, különösen mert a politikusok ódzkodnak attól, hogy további áremelésekkel szabaduljanak e teheről. Evidens német érdek tehát, hogy a zöldpiaci szereplők keletre terjeszkedve szétteríthessék költségeiket térségünkben. Ezt végiggondolva azonban már az összeesküvés-elméletek vidékére tévedhetünk.

Nagy Ida